

‘CITIZEN WASTE’:

Studie over het begrijpen en verbeteren van de Brusselse sorteerprestaties van huishoudelijk afval

**Samenvatting van de werkzaamheden voor de follow-up van de uitvoering van
de verplichte sortering van voedselafval voor huishoudens in het BHG**

Februari 2024

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
1.1	Actie-onderzoek.....	3
1.2	De werkzaamheden in 2023	3
2	Enquête bij de Brusselse bevolking.....	4
2.1	Methodologie.....	4
2.2	Conclusies en aanbevelingen	4
2.2.1	Betreffende de kennis	4
2.2.2	Betreffende de praktijken en motivaties.....	5
3	Bezoeken aan verticale huisvestingslocaties en interviews met terreinactoren	6
3.1	Methodologie.....	6
3.2	Vaststellingen.....	6
3.3	Conclusies en aanbevelingen	7
3.4	Andere fracties.....	7
4	Opstellen van een diagnoserooster voor de afvallokalen	8

1 INLEIDING

1.1 Actie-onderzoek

Het Citizen Waste-actie-onderzoeksproject, uitgevoerd door een projectteam bestaande uit het bedrijf COMASE en de CEESE-ULB¹, heeft als doel, met de betrokkenheid van de belangrijkste belanghebbenden van het beleid voor huishoudelijk afvalbeheer²:

- de prestaties van de selectieve inzameling van huishoudelijk afval in Brussel te begrijpen;
- de prestatievariabelen te identificeren waarop actie moet worden ondernomen;
- de marges voor verbetering te identificeren;
- aanbevelingen te doen voor maatregelen om de prestaties te verbeteren;
- de uitvoering van de aanbevelingen voor actie te ondersteunen.

Dit document geeft een overzicht van de voortgang van het werkprogramma Citizen Waste 2023 over de opvolging van de implementatie van het sorteren van voedingsafval in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Dit Citizen Waste-werk is een voortzetting van het Citizen Waste-actie-onderzoeksproject dat in 2019 van start ging.

Voor meer details wordt de lezer verwezen naar het volledige verslag over de werken van 2023 en de verslagen over de voorbije jaren, die [beschikbaar zijn op de website van Leefmilieu Brussel](#).

1.2 De werkzaamheden in 2023

[De Europese richtlijn 2018/851](#) verplicht de lidstaten om het sorteren aan de bron van bioafval tegen uiterlijk 31 december 2023 verplicht te stellen. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest trad deze verplichting in werking op 15 mei 2023. Hoewel huishoudens in Brussel bioafval al op vrijwillige basis konden sorteren, werd dit in het Gewest nog relatief weinig toegepast.

Door deze nieuwe verplichting moeten huishoudens leren hoe ze afval dat vroeger door elkaar werd gemengd, kunnen onderscheiden en moeten ze zich aanpassen in termen van tijdelijke opslag in huis naast de andere fracties die al gescheiden werden ingezameld. De toepassing van deze verplichting op het sorteren van voedingsafval biedt een unieke gelegenheid om de aanpassingsbehoeften en de reële beperkingen die een dergelijke verplichting in de praktijk met zich meebrengt, te monitoren.

In deze context hebben we de uitvoering van de verplichting om voedingsafval te sorteren opgevolgd door een **enquête uit te voeren** bij de Brusselse bevolking, maar ook door **gebouwen te bezoeken** (verticale huisvesting) en **interviews af te nemen van terreinactoren**. We verzamelden ook **informatie over de andere afvalfracties**.

Ten slotte hebben we, in samenwerking met Leefmilieu Brussel en Net Brussel, gewerkt aan de ontwikkeling van een hulpmiddel om de sorteersituatie op elk van de woonlocaties te objectiveren, een **diagnoseroster voor afvallokalen**.

¹ Centrum voor Economische en Sociale Studies over het Milieu - ULB

² Specifiek voor de Citizen Waste Research-Action werd een samenwerkingswerkgroep opgericht die bestaat uit de volgende organisaties: Kabinet van Minister Alain Maron, Leefmilieu Brussel, Agentschap Netheid Brussel, Recupel, Fost Plus, Bebat, IBSA, BRAL, ACR+, huisvestingsactoren (SISP, AIS en vastgoedbeheerders).

2 ENQUÊTE BIJ DE BRUSSELE BEVOLKING

2.1 Methodologie

De enquête werd uitgevoerd tussen september en oktober 2023, enkele maanden na de invoering van de verplichte sortering van voedingsafval voor Brusselse gezinnen. Ze bestaat uit 33 vragen om de kennis en de sorteerpraktijken van de Brusselse huishoudens op het vlak van voedingsafval in kaart te brengen. De enquête wil ook de motivaties voor het al dan niet sorteren achterhalen. We kozen voor een face-to-face aanpak, op straat, om de bias van de digitale kloof te beperken en het aantal ingevulde vragenlijsten te maximaliseren.

We ondervroegen alleen Brusselse volwassenen. Er werden 731 vragenlijsten verzameld, waarvan er 647 volledig waren en gebruikt konden worden in het onderzoek.

De respondenten werden gekarakteriseerd volgens 8 criteria:

- Territoriale herkomst, per gemeente
- Leeftijdsgroepen
- Geslacht
- Samenstelling van het huishouden
- Aantal woningen in het gebouw
- Eigenaars of huurders
- Hoogste opleidingsniveau in het huishouden
- Beschikbaarheid van een afvallokaal in het gebouw

We analyseerden de antwoorden op de vragen volgens deze verschillende criteria waar mogelijk en waar statistische tests significante verschillen tussen groepen van respondenten aan het licht brachten.

2.2 Conclusies en aanbevelingen

2.2.1 **Betreffende de kennis**

We stellen vast dat een derde van de respondenten **zich niet bewust is van de verplichting om voedselafval te sorteren**. Jonge mannen lijken minder goed geïnformeerd dan andere categorieën van respondenten.

De kennis over **wat wel en niet in de oranje zak mag**, moet worden versterkt. De nadruk moet liggen op brood, botten en visgraten. We ontdekten dat respondenten zowel de witte restzak als de oranje zak gebruiken om hun voedselafval weg te gooien, ook al weten ze dat het om voedselafval gaat. We moeten daarom de kennis vergroten om sorteerfouten tegen te gaan.

We moeten ons ook richten op **voedselverspilling**, want uit de enquête bleek dat de meerderheid van de respondenten verouderd voedsel weggooit in de witte restzak.

Er moet meer kennis komen over het **lot van het voedingsafval**, aangezien een derde van de respondenten niet weet wat er met dit afval gebeurt.

Positief is dat de analyse van de **communicatiemiddelen** met de inwoners via de antwoorden op de enquête aantoont dat de brochure van Net Brussel en de websites van Net Brussel en Leefmilieu Brussel voor de respondenten het middel bij uitstek zijn om **informatie in te winnen wanneer ze twijfelen over** de fractie waarin ze hun afval moeten deponeren. Deze instrumenten moeten dus worden behouden en eventueel versterkt.

Tot slot moeten we meer te weten komen over de verschillende oplossingen die beschikbaar zijn om voedingsafval te verwijderen. We denken hierbij in het bijzonder aan compost, dat zelden wordt genoemd door de respondenten.

2.2.2 Betreffende de praktijken en motivaties

Er is nog veel ruimte voor verbetering, aangezien **een derde van de respondenten zegt dat ze hun voedselafval niet sorteren**.

We denken dat het nuttig zou zijn om te werken aan de **motivaties die sorteergedrag stimuleren**. Met name de positieve impact van sorteren op **het leefmilieu** is de motivatie die het vaakst wordt genoemd door de respondenten. Vervolgens noemen ze het verplichte karakter van sorteren als motivatie. Het is daarom belangrijk om mensen aan deze verplichting te herinneren.

De obstakels voor het sorteren van voedselafval moeten worden aangepakt. **Tijdgebrek en de aanwezigheid van geuren en ongedierte** zijn de belangrijkste redenen die door de respondenten worden genoemd. Om deze obstakels te bestrijden, kan advies worden gegeven over praktische containers die gemakkelijk schoon te maken, ergonomisch en esthetisch zijn, en kunnen praktische tips worden gegeven over hoe je efficiënt te werk kunt gaan en kunt aantonen dat sorteren niet veel meer tijd kost als het is ingevoerd.

Bij twijfel gooit een kwart van de respondenten het afval toch in de oranje zak. Dit kan de fractie vervuilen met afval dat er niet in hoort. Het is dus niet alleen belangrijk om de kennis van wat voedingsafval is te vergroten, maar ook om Brusselaars aan te moedigen om **informatie te zoeken als ze twijfelen** (bijna 70% zoekt geen informatie als ze twijfelen).

Een betere kennis zal daarom leiden tot een verbetering van de kwaliteit van het sorteren, maar ook tot een toename van de gesorteerde hoeveelheid doordat het aantal en het soort van voedingsafval dat daadwerkelijk wordt gesorteerd en op de juiste manier wordt verwijderd, wordt vermenigvuldigd.

In het licht van de enquêteresultaten raden we aan om **jongeren, huurders en bewoners van gebouwen met meerdere woningen specifiek te benaderen**. Deze subgroepen zijn namelijk minder goed op de hoogte van de sorteerplicht en de instructies en sorteren voedingsafval minder.

3 BEZOEKEN AAN VERTICALE HUISVESTINGSLOCATIES EN INTERVIEWS MET TERREINACTOREN

3.1 Methodologie

Het Citizen Waste-project richtte zich op verticale huisvesting met afvallokalen. In totaal werden 63 locaties en 82 afvallokalen bezocht. De sites werden gerekruteerd via tussenpersonen (OVM's, SVK's en syndicussen van mede-eigenaars). De sites zijn verspreid over 12 Brusselse gemeenten en worden beheerd door 11 vastgoedbeheerders. De sites zijn voornamelijk flatgebouwen en enkele huizen.

Na een eerste bezoek werden de meeste locaties een tweede keer bezocht, enkele weken of maanden later, of er werd telefonisch contact opgenomen met de beheerders om de voortgang van het sorteren van voedingsafval op te volgen.

3.2 Vaststellingen

71% van de locaties heeft containers, 16% zet zakken op straat en 13% gebruikt een hybride inzamelsysteem (zakken en containers afhankelijk van de fractie, vaak door plaatsgebrek). 87% van de locaties heeft minstens één afvallokaal. Gemiddeld vonden we één afvallokaal per 48 woningen (minimum 4, maximum 156).

Bij het eerste bezoek sorteerden 89% van de vestigingen hun voedselafval. Bij het follow-up bezoek was 5% van de vestigingen hiermee gestopt. Van alle vestigingen **sorteert 16% zijn voedingsafval niet of niet meer**. Het gaat om dichtbevolkte locaties, waarvan de helft gebruik maakt van hybride inzameling. Weinig locaties sorteerden hun voedingsafval voor de verplichte sortering werd ingevoerd.

De **verdeling van de oranje containers** op de sites was niet altijd in overeenstemming met de realiteit op het terrein (aantal containers in verhouding tot het aantal inwoners op het adres van het ophaalcontract).

We stelden een aantal **communicatiefouten** vast, ondanks de proactiviteit van sommige sitebeheerders (slechte affiches, instructies van andere Gewesten). De veelheid aan acties en afficheformaten leidde tot enige verwarring in de communicatie.

De **aanwezigheid van specifieke groepen mensen in de woningen** (voormalig daklozen, mensen die het basisgedrag van het sorteren niet beheersen, mensen die moeite hebben met het begrijpen van de landstalen) heeft de behoefte aan specifieke sensibilisering van de bewoners en ondersteuning van de beheerders duidelijk gemaakt.

We stelden verschillende **obstakels** vast **voor de invoering van het sorteren van voedingsafval**, zoals het gebrek aan voorafgaande sensibilisering/opleiding, reeds bestaande moeilijkheden in verband met andere fracties en infrastructuur die het risico op overlast in de hand werkt (ongedierte, geuren en gebrek aan infrastructuur voor reiniging).

We stelden vast dat **heel weinig huishoudens hun afval sorteerden** en dat er **veel sorteerfouten waren**. Van de 63 bezochte locaties had 41% problemen met sorteren (frequente fouten en ongepast afval storten), 33% had frequente sorteerfouten en voor 19% kon het sorteren niet worden vastgesteld omdat er niet of niet meer gesorteerd werd. Slechts op 6% van de locaties werd een correcte sortering van voedingsafval waargenomen.

Sitebeheerders vertelden ons dat de **oranje containers** vaak **niet worden opgehaald**. De oorzaken zijn slechte sortering, vervuiling door voorbijgangers, enz. Dit is een probleem voor de beheerders omdat

deze fractie van nature **zeer moeilijk te sorteren is** (ontbinding, sap, geuren, enz.). Daarom zetten de beheerders de containers terug op straat tot ze overlopen, waarna ze een beroep doen op Net Brussel om ze 'op te ruimen' (de voedselcontainer wordt geleedigd in een vrachtwagen voor restafvalophaling). Dit leidt tot een ontmoedigende spiraal bij de bewoners die sorteren en bij de beheerders, die soms beslissen om de oranje containers helemaal weg te halen.

We hebben de volgende elementen geïdentificeerd als specifieke obstakels voor het sorteren van voedingsafval bij de bewoners: de noodzaak om containers regelmatig schoon te maken om geuren en ongedierte te bestrijden, het gebrek aan ruimte in de woningen, de veelheid aan fracties en instructies om te onthouden, de te grote capaciteit van de oranje zakken, verwarrende instructies (bijv. de verplichting om een oranje zak in de container te doen, wat niet het geval is voor andere fracties) en het gebrek aan inzicht in wat er met het ingezamelde afval gebeurt.

3.3 Conclusies en aanbevelingen

In het licht van deze vaststellingen denken we dat het een goed idee zou zijn om na te denken over de sorteertools. Er kan worden gedacht aan **andere containerafmetingen**, zoals vrijwillige afgiftepunten buiten met toegangskarten, of containers van 120 liter (lichter en gemakkelijker schoon te maken). Hermetisch afgesloten containers lijken beter geschikt voor de stedelijke context, om de overlast tot een minimum te beperken.

We raden aan om de **verplichting om de oranje zak in containers te gebruiken af te schaffen om te voorkomen** dat de fractie wordt vervuild met andere plastic zakken.

Op het vlak van **communicatie** vinden we het nodig om bepaalde media te herzien om **ambivalente instructies te voorkomen**. We raden aan om alleen uit te hangen wat betrekking heeft op de voedselfractie en wat er in de oranje container kan. Aangezien we enorm veel brood in de containers hebben waargenomen en sitebeheerders ons hebben verteld dat dit een aanzienlijk deel van het huishoudelijk afval is, stellen we voor om **brood** op te **nemen** in het communicatiemateriaal op de containers. We raden aan om de communicatiecampagnes te baseren op de actoren die op het terrein aanwezig zijn.

Naar onze mening is het essentieel om een **geschikte ondersteuningsdienst aan** te bieden om sitebeheerders te helpen en te ondersteunen bij het invoeren of verbeteren van de sortering. Deze dienst zou zich kunnen baseren op de informatie die verzameld wordt via het diagnoserooster (dat het onderwerp is van het volgende punt in ons werk) om praktisch advies en alternatieve oplossingen te bieden die het best aangepast zijn aan de verschillende situaties.

Op basis van de observaties van deze ondersteunende dienst lijkt de **hybride inzameloplossing** (deels in containers en deels met straatzakken) ons een goed alternatief voor plaatsen met beheersproblemen of een gebrek aan ruimte om de verschillende fracties op te slaan.

3.4 Andere fracties

Het probleem van het grofvuil, dat al in eerdere verslagen aan bod is gekomen, is een probleem waarvan we bij de beheerders van de locaties hebben kunnen vaststellen dat het nog steeds bestaat. Het vertegenwoordigt een aanzienlijke beheerkost (afvoer van illegaal afval via een privéophaler). Net Brussel zou een bewarend ophaalsysteem moeten opzetten om deze fractie zo efficiënt mogelijk te recyclen. Het zou ook raadzaam zijn om de mogelijkheid in te voeren om grofvuil collectief in te zamelen (momenteel moet dit individueel worden aangevraagd) om beter aan te sluiten bij de realiteit van grote gebouwen.

4 OPSTELLEN VAN EEN DIAGNOSEROOSTER VOOR DE AFVALLOKALEN

Net Brussel, Leefmilieu Brussel en het Citizen-Waste-team hebben samen een tool ontwikkeld om de situatie te objectiveren en om de vuilnislokalen te begeleiden en op te volgen, zodat er een objectieve basis is voor een gesprek tussen de beheerder van een gebouw en het personeel van Net Brussel. Het is geen tool om te controleren of om sancties op te leggen, maar een tool om verbeterpunten te identificeren en hefboomen te activeren om positieve veranderingen teweeg te brengen in het sorteren van huishoudelijk afval en de kwaliteit ervan, rekening houdend met de uitgangssituatie en de specifieke kenmerken van elke site.

Het instrument is ontwikkeld op basis van de roosters die zijn gebruikt voor de bezoeken ter plaatse in het kader van het Citizen Waste-project. De inhoud werd aangepast en geformaliseerd in een vragenlijst. Het eerste deel moet vooraf worden ingevuld door de sitebeheerder en het personeel van de Net Brussel. Het tweede deel moet worden ingevuld tijdens een bezoek aan de site.

De vragenlijst zal binnenkort op het terrein worden getest om ze te verbeteren.